

P nyaralási díjat szedne, amelyből a polgáriiskolai tanáregyesület vagy az egyes iskolák felépíthetnék a nyaralóházakat.¹⁰

De nézzük, hogy a tervekből mit valósítottak meg az egyes iskolák. A szolnoki polgári fiúiskola cserkészcsapata ezelőtt négy évvel megépítette az ország első cserkész partfürdőjét. Már előzőleg 1000 fás cserkészligetet ültetett a Tisza partján. Ennek hús árnyékában vannak a fürdő öltözői 250 fiú részére. A három hónapig tartó fürdőévadra fürdőmestert szerződtetnek és a tanulók biztonságára csónakmester ügyel.¹¹

A kőszegi polgári fiúiskola a múlt tanév végén avatta fel Garaboncia nevű üdülőházát. Az üdülőház Kőszegtől mintegy 7 km-re, Velem község fölött 510 m magasan van, vadregényes vidéken a Szentkút-forrás közelében. Két nagyobb szobából áll, de a padlása is alkalmas elszállásolásra. A terv kezdeményezője és megvalósítója *Pavetits Ede*.¹²

Gyulán az idei nagyszünetben már állni fog a diáknyaraló épülete. Az olcsó, de megfelelő épület költségeit hatósági támogatás és társadalmi gyűjtés biztosítja. A város mindenfokú iskolájának együttes évzáró tornaünnepélye tiszta jövedelmét a berendezésre fogják fordítani. Jól bevált ötlet, hogy a diáknyaraló 48 ágját magánosok, egyesületek, hatóságok és vállalatok *ágyalapítványaiból* készítették el. A gyulai diáknyaraló gondolatát *Istvánfalvy Miklós* vetette fel, akinek a megvalósításban is nagy része van.¹³

Ime: az ország különböző részein lelkes tanárok gyűjtják meg a diáknyaralók messzevilágító tábortüzeit. A sápadt tanuló a jó levegőn, egészséges életrenddel eltöltött táboridő után testben, lélekben megerősödve kezdhet a következő év munkájába. „Az a közösség, amelyben ott élnek, növeli felelősségérzetüket, találékonyságukat, ügyességüket, gazdagabbá, nemesebbé teszi kedélyvilágukat, önzetlenségre szoktat és a természet közvetlen szemlélése, csodás csendje, egészen közel viszi őket a mindenség alkotójához, az Istenhez.”¹⁴

Implom József.

A polgári iskolai szakvizsgák rendszere a volt csehszlovák köztársaságban

A 1918.-iki államfordulat lényeges változást hozott a tanügy csaknem minden ágában. A csehszlovák tanügyi hatóságok, a tankötelezettségnek 14 éves korig való kiterjesztésével, szükségesnek látták az elemi iskolák eddigi osztályait nyolcra felemelni, aminek következtében — látogatottság híján — számos polgári iskola megszűnt. Az új állapotnak és a velejáró intézkedéseknek gyakorlati célja volt magasabb színvonalra

¹⁰ Gombos I. id. cikk. Közl. 38.394.

¹¹ Ért. 1936—37. 29.

¹² Ért. 1936—37.

¹³ Békésmegyei Hírlap 1939. IV. 30.

¹⁴ Nyári nevelő tábor. Diósgyőr. Ért. 1936—37. 9.

emelni az általános népi nevelést, egyben gyarapítani a középiskolai növendékek számát, hogy megvessék az új intellektuel társadalom alapjait.

Magyar vonatkozásban az új intézkedések csak elméletileg bírtak értékkel. Gyakorlatban a már szerzett vagy a magyarságnak — számarányánál fogva — járó jogok korlátozását vagy megszűnését jelentették. Hiszen számos polgári iskola az új intézkedés következtében megszűnt, a felemelt osztályú elemi iskolák pedig megfelelő helyi ékek és felszerelés híján nem tudták a magyarság igényeit — még az általános népi tanítás terén sem — kielégíteni.

A polgári iskolák az addigi rendszerrel ellentétben három osztályúakká alakultak át. A negyedik évfolyamot az ú. n. továbbképzőtanfolyam volt hivatta pótolni, főleg kereskedelmi előképzettséget adó volta miatt azonban csak azon esetben nyilhatott meg valamely polgári iskolában, ha megfelelő jelentkező volt és a megnyitást az illető intézet kérelmezte. A továbbképző tanfolyamra való jelentkezés elemi vagy polgári iskolai végzettséghez volt kötve és nyitva állott bármely korú egyén számára.

A polgári iskolák átszervezésével párhuzamosan megváltozott a szakképzettség megszerzésének módja és rendszere is. Csehszlovákiában a magyarság számára nem nyíltak meg sem főiskolák, sem pedagógiumok és ezért a polgári iskolai tanerőket magasabb és szakszerű előképzettség nélkül, pusztán magánúton szerzett ismereteik alapján képesítette az erre kinevezett polgári iskolai vizsga-bizottság. A vizsgára való bocsátásnak feltétele volt: elemi- vagy polgári iskolánál szerzett 30 hónapi tanítási gyakorlat, megfelelő minősítés és a teljes tanítói képesítés (tanítói érettségi és képesítő vizsga) igazolása. A jelölt a következő szakcsoportok szerint jelentkezhetett vizsgára: I. nyelv- és történelemtudományi szak: tanítási nyelv, földrajz és történelem. II. Természettudományi szak: természetrajz, természettan és ábrázoló geometria vagy matematika, vagy rajz. III. matematika, technikai szak: matematika, rajz és ábrázoló geometria vagy utóbbi helyett természetrajz vagy természettan. Minden szakon az említett tárgyakon kívül vizsgakötelezettség volt pedagógiából és gyakorlati tanításból. A vizsgát egyszerre vagy két előírt részben tehette a jelölt. Az I. csoportban az első részt földrajz és történelem képezte, a II. cs.-ban természetrajz és természettan, a III. cs.-ban matematika és a kiegészítő résznek egy tárgya, természettan vagy természetrajz. A második rész tárgyaiból való vizsgázás egy és fél éven belül volt kötelező, különben érvényét veszítette az első rész vizsgája is. Az első csoport teljes vizsgáját megismételni nem lehetett, a II. és III. szakcsoport teljes vizsgájának ismétlése csak más kiegészítő tantárgy felvétele esetén vált lehetővé. Ez a vizsgerend az 1933-34. tanévig volt érvényben.

Az 1934—35. tanévben — valószínűleg francia mintára — az illetékes tanügyi hatóságok az ú. n. körzeti polgári iskolák szervezésének tervével foglalkoztak. A rendelet szerint az állam minden 10 km-nyi körzetben polgári iskolát létesít és ennek megfelelően fokozatosan leépíti az elemi iskolák felső osztályait. A polgári iskolák kérdésének

körzet szerinti megoldását szükségessé tette részben a felső osztályok gyér látogatottsága, de nagyobb községek gazdasági, közlekedési és kulturális érdekei is, és nem utolsósorban nemzetiségi politikai szempontok. Az újonnan fellállítandó körzeti polgári iskolák látogatása az iskolaköteles korig a körzeten belül kötelezővé volt téve. Megfelelő kommunikációk és közlekedési eszközök hiánya miatt ezen új elgondolású iskolák létesítése alig volt megvalósítható. A körzetek politikai és nemzetiségi szempontok szerinti megállapítása nem szolgálta a magyar nép és a magyar falu érdekeit. Az elemi osztályoknak a törvény által előírt fokozatos leépítésének lehetősége pedig érthető aggodalommal töltötte el a szlovákiai magyar tanítói társadalmat.

Az új polgári iskolai rendelet megjelenése után a tanítók — különösen azok, akiknek állása az apasztás folytán veszélyeztetve volt, — tömegesen jelentkeztek szaktanítói vizsgára. Az iskolák átszervezésével egyidejűleg módosult a tanerők szakképzése, illetőleg a képesítésnek módja.

Az új rendelet nehéz feladat elé állította a szlovákiai magyar tanítótságot a vizsga követelmények miatt, de különösen ezért, mert hiányzott a megfelelő szakképzés lehetősége. A csehszlovák tanítók rendszeres évi kurzusokon vehettek részt, mégpedig állami támogatással, a magyar tanítóknak csak átképző tanfolyamot engedélyezett a felettes tanügyi hatóság, melynek időtartamát 4 hétben állapította meg. A kurzus anyagi kiadásai teljes mértékben a tanítótságot terheltek.

Az új rendelet csak részben módosította a vizsgára való bocsátás feltételeit, amennyiben a minősítés fokát (legalább jó), pontosan meghatározta. Lényeges változást mutatott a vizsga anyaga és rendje. Az új tervezet 4 szakcsoportot állapított meg. I. csoport: tanítási nyelv, földrajz, történelem. II. csoport: természetrajz, fizika-kémia, matematika. III. csoport: rajz, ábrázoló geometria és matematika. IV. csoport: tanítási nyelv, egy idegen nyelv és torna.

A szakoknak megfelelően 4 vizsgabizottság működött. A bizottságok elnöke miniszteri tanácsos volt. Egy-egy bizottság 5 tagból állott és szakok szerint oly összetételben, hogy egy vizsgáztató tanár mellett legalább két hasonló szakkal bíró tanár tanúként szerepelhessen. A vizsga rendje egységes volt és egyformán kötelező az összes szakokra.

A jelöltek a vizsgát megelőzően házi dolgozatot készítettek, melynek tárgyát a vizsgáztató tanár állapította meg. Ha a jelölt valamely tudományágban egyéni kutatásokat végzett, úgy az erre vonatkozó anyagot a vizsgáztató tanár házi dolgozat gyanánt elismerte. A dolgozatok beküldési határidejét a rendelet 3 hónapban állapította meg. A vizsgáztató tanár 4 héten belül megbírálta és véleményezte. A dolgozat érdemjegyét a jelölttel nem közölték. Ha azonban a dolgozat nem felelt meg a követelményeknek vagy plágiumnak bizonyult, a jelölt kiegészítésre vagy új téma feldolgozására újabb 4 heti terminust kapott. Házi dolgozat a következő tárgyakból volt előírva: földrajz vagy történelem az I. csoportban; természetrajz, fizika vagy kémia a II. csoportban, művészettörténelem a III.-ikban és torna a IV.-ik csoportban. Érdekessé, hogy az első szakcsoportban nyelvi dolgozatot nem jelölt ki a felettes hatóság!

A tulajdonképeni vizsgák őszi és tavaszi-idejében folytak le. Minden jelölt írásbeli és szóbeli vizsgára volt kötelezve. Valamelyik szak összes vizsgáira való jelentkezés nem volt kötelező, az első alkalommal azonban legalább két tárgyat kellett felvenni.

A zárthelyi vizsga időtartama 4—5 óra volt. Az írásbeli tételeket a vizsgáztató tanár az elnök rendelkezésére bocsátotta. A szóbeli vizsga időtartama tárgyaként 30 percig tartott. Ha a jelölt zárthelyi vizsgáját a szaktanár elégtelennek minősítette, az összes bizottságok tagjai szavazás útján megerősítették, vagy megváltoztathatták a dolgozat érdemjegyét. Elutasítás esetén a jelölt ezen tárgyból nem bocsáttatott szóbeli vizsgára, hanem haladékosan kapott vagy teljesen eltanácsolták ezen szakon való további vizsgázástól. Ilyen esetek leginkább a III. és IV. szakcsoportban fordulhattak elő, ahol különleges képességek voltak kívánatosak. Bármely szakon nyert képesítés után speciális vizsgára is jelentkezhetett a jelölt, nevezetesen olyan esetben, ha másnyelvű iskolához kívánt elhelyezkedni, mint amilyenre képesítve volt. Speciális vizsgát tehetett a jelölt hegedű és zongorajátékból, a gépírás, gyorsírás, francia és angol nyelv, német, orosz és esperanto nyelv tárgyaiból, továbbá, süketnémák, vakok és gyengeelméjűek tanításából is.

A jelöltek elosztása a négy szakon igen különböző volt. Legtöbbször az I. szakra jelentkeztek és ez szinte túlsúlyosságot mutatott ki, addig a III. szakon alig volt 2—3 jelölt. Ennek az a magyarázata, hogy manuális tárgyakra magánúton; megfelelő irányítás nélkül nem lehetett elkészülni. A II. és IV. szakon körülbelül egyformán oszlottak meg a jelentkezések.

Az alábbiakban a III. sz. csoport vizsgarendjét és anyagát ismeretlem részletekben. A vizsgát művészettörténeti házi dolgozat előzte meg. Az előírt anyag elméleti és gyakorlati részre oszlott.

A.) Elméleti vizsgát tett a jelölt rajzból, ábrázoló geometriából, matematikából és szépírásból.

1.) A rajz anyaga a következőkre terjedt ki: geometriai fogalmak különös tekintettel a térábrázolásra, távlattani szerkesztések, megvilágítás, anatómia, táblai rajz, művészettörténet, építészeti stílusok, szintan, anyagismeret, esztétikai alapfogalmak és műemlékvédelem.

2.) Az ábrázoló geometria anyaga: Orthogonális vetület. (Pont, vonal, sík, oszlop, gúla, sokszögű testek, henger, kúp és gömb.) Forgásfelületek, azok metszetei és árnyékok. Axonometrikus ábrázolás. Távlattan. Építészeti és gépészeti alapismeretek.

3.) A matematika anyaga: alapismeretek elvont és általános számokkal. Egy, két és több ismeretlennel bíró egyenletek, redukálható és exponenciális egyenletek. Haladványok, kamatos kamat és járadék számítás, kombinatorika, valószínűségi számítás, kereskedelmi, ipari és biztosítási számtan. Planimetria és stereometria. Sík trigonometria és szférikus trigonometria alapjai valamint gyakorlati alkalmazásuk. Függvénytan. Analitikai síkmértan. (Pont, vonal, kúpmetaszetek.) Differenciál- és integrálszámítás a fizikai követelményeknek megfelelően. Maximum és minimum-számítás.

4. Szépírási anyag: az írás fejlődésének története. Technikai ismeretek. Könyvnyomtatás. Táblai írás.

B.) Gyakorlati vizsga anyaga: technikai készség, rajz és festés, valamint a grafikus ábrázolás terén. Mintázás. Figurális rajz. Akvarellfestés és, színes rajz. Természetutáni, élő és élettelen, csendéleti festés. Díszítő rajzolás. (Kis kompozíció, egyszerű technikával és adott elemek alapján.

Az új vizsgarend gyakorlati értékét az eddigi tapasztalatok szerint alig lehet érdemlegesen mérlegelni, mert a szaktanítók megfelelő számú polgári iskola hiánya miatt, továbbra is elemi iskolánál működtek. Az elemi iskolák felső osztályaiban való tanítás színvonala lényegesen emelkedett, hiszen kb. 250 polgári iskolai szaktanító magasabb kézettségénél fogva, igen érdemes munkásságot fejthetett ki a fiatal magyar generáció művelődése terén és szélesebb alapokra fektethette szakszerű irányításával a falu kulturális igényeit is.

Jánoska Tivadar.

A népiskolai tanulók tárgyilagos megismerése.

A tudományos gyermektanulmányozás megindulása óta mind szélesebb körű érdeklődést tapasztalunk a gyermeklélektan kérdései iránt, nemcsak a szakemberek, hanem a laikusok részéről is. Ez az örömdetes jelenség hazánkban is mutatkozik. Ennek talán kettős magyarázatát adhatjuk: 1. a szakemberek mind nagyobb számban helyezkednek arra az álláspontra, hogy tudományosan megalapozott gyermektanulmányozás nélkül nevelésünk vak, 2. a lélek rejtett titkai iránt minden időben megnyilatkozó érdeklődés a szélesebb körű produkciókból most több tápot kap, mint azelőtt.

Különös értéket kell tulajdonítanunk a tanítói kar érdeklődésének, amelynek munkája nemcsak nem nélkülözheti a gyermektanulmányozást, hanem annak kiválóan értékes szolgálatokat is tehet. Mégis meg kell állapítanunk, hogy az általános érdeklődéssel nincs arányban a tanítói kar érdeklődése s így azt még mindig nem tekinthetjük elég értékesnek és eredményesnek. Ebben a tekintetben nem a tanítói kart terheli a felelősség: részben a tanítóképzés hiányossága, részben pedig az irányító szervek mulasztása ennek oka.

Felesleges annak bizonyítására vállalkoznunk, hogy a gyermeki lélek lehető alapos ismerete nélkül nem képzelhető el tudatos és tökéletes nevelő-tanító munka. A tanítóképzőkben tanított filozófiai lélektan tisztán a továbbépítéshez szükséges lélektani fogalmakkal ismerteti meg a növendékeket, közben helyenkint kitér néhány gyermeklélektani kérdésre, mint pl. a gyermeki nyelv-, a képzelet-, az akarat fejlődése, stb., azonban az egész anyag elrendezése, sőt összeállítása is olyan, hogy abból csak a fejlett egyén lelki jelenségeit ismerhetik meg valójában a tanítónövendékek, s nem a gyermeket, akit pedig majd nevelniök kell. A gyermek különleges szempontjairól szó sincs, vagy csak igen kevés. A filozófiai lélektan feltétlenül szükséges ugyan, azonban még a IV. éves neveléstani tanulmányok kellő megértéséhez és megindokolásához